

Greiðslur til framleiðenda

GREIÐSLUFYRIRKOMULAG TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Samkvæmt búvörulögum ákvarðar Verðlagsnefnd búvara lágmarksverð fyrir mjólk sem afurðastöðvum er skylt að greiða til mjólkurframleiðenda fyrir mjólk framleidda innan greiðslumarks (8.gr. laga nr.99/1993). Lágmarksverð skal „...miðast við 1. flokks mjólk með skilgreindu efnainnihaldi..“ sem lengi hefur verið skilgreint sem meðaltal fitu- og próteininnihalds mjólkur síðastliðin þrjú verðlagsár hverju sinni. Gæðakröfur sem 1. flokks mjólk þarf að uppfylla eru skýrðar í sérstökum kafla síðar í ársskýrslunni. Fyrir utan tekjur vegna sölu mjólkur til afurðastöðva fá mjólkurframleiðendur greiðslur samkvæmt samningi ríkis og bænda um starfsskilyrði nautgriparæktar.

GREIÐSLUR AFURÐASTÖÐVANNA

Lágmarksverð, fyrir 1. flokks mjólk innan greiðslumarks, tekur breytingum samkvæmt ákvörðunum verðlagsnefndar búvara og ef breytingar verða á skilgreindu efnainnihaldi í upphafi hvers verðlagsárs. Frá 1. desember 1993 hafa afurðastöðvar greitt framleiðendum eftir fitu- og próteininnihaldi mjólkur. Greiðslur hafa skipst jafnt á fitu og prótein frá 1. janúar 2014; 50% fyrir fitu og 50% fyrir prótein. Lágmarksverð mjólkur og skipting þess á efnaþætti, frá 1. janúar 2017, eru sýnd í töflu 11.

Tafla 11. Lágmarksverð mjólkur og breytingar þess frá árinu 2019; Lágmarksverð og verð á efnaþætti:

Gildir frá	Skýring	Lágmarksverð krónur / lítra	Viðmiðunarmjólk		Verð á efnaþátt		Verð á einingu	
			Fita	Prótein	Fita	Prótein	Fita	Prótein
1.1.2019	Ný viðmiðunarmjólk	90,48	4,15%	3,31%	45,2400	45,2400	10,9012	13,6677
1.1.2020	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verðs	92,74	4,15%	3,36%	46,3700	46,3700	11,1735	13,8006
1.6.2020	Hækkun verðs	97,84	4,15%	3,36%	48,9200	48,9200	11,7880	14,5595
1.1.2021	Ný viðmiðunarmjólk	97,84	4,19%	3,39%	48,9200	48,9200	11,6754	14,4307
1.4.2021	Hækkun verðs	101,53	4,19%	3,39%	50,7650	50,7650	12,1158	14,9749
1.12.2021	Hækkun verðs	104,96	4,19%	3,39%	52,4800	52,4800	12,5251	15,4808
1.1.2022	Ný viðmiðunarmjólk	104,96	4,21%	3,39%	52,4800	52,4800	12,4656	15,4808
1.4.2022	Hækkun verðs	111,89	4,21%	3,39%	55,9450	55,9450	13,2886	16,5030
1.9.2022	Hækkun verðs	116,99	4,21%	3,39%	58,7950	58,7950	13,8943	17,2552
1.12.2022	Hækkun verðs	119,77	4,21%	3,39%	59,8850	59,8850	14,2245	17,6652
1.1.2023	Ný viðmiðunarmjólk	119,77	4,23%	3,40%	59,8850	59,8850	14,1572	17,6132
1.4.2023	Hækkun verðs	124,96	4,23%	3,40%	62,48000	62,4800	14,7707	18,3765
1.7.2023	Hækkun verðs	126,20	4,23%	3,40%	63,1000	63,1000	14,9173	18,5588
1.10.2023	Hækkun verðs	129,76	4,23%	3,40%	64,8800	64,8800	15,3381	19,0824
1.1.2024	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verðs	132,68	4,23%	3,39%	66,3400	66,3400	15,6832	19,5693
1.10.2024	Hækkun verðs	136,30	4,23	3,39	68,1500	68,1500	16,1111	20,1032
1.1.2025	Ný viðmiðunarmjólk	136,30	4,23	3,38	68,1500	68,1500	16,1111	20,1627
17.2.2025	Hækkun verðs	136,93	4,23	3,38	68,4650	68,4650	16,1856	20,2559

GREIÐSLUR FYRIR MJÓLK SEM FRAMLEIDD ER UMFRAM HEILDAR GREIÐSLUMARK

Mjólk sem framleidd er umfram heildar greiðslumark og er unnin af afurðastöðvum skal samkvæmt Búvörulögum markaðsfærð erlendis á ábyrgð afurðastöðvar og framleiðanda. Greiðslur afurðastöðva fyrir mjólk sem framleidd er umfram greiðslumark eru því háðar ákvörðun afurðarstöðva hverju sinni. Frá 2012 til 30. júní 2016 greiddi Auðhumla tvö verð fyrir mjólk sem framleidd var utan greiðslumarks. Sérstakt verð var greitt fyrir umframmjólk sem var 2% og minna umfram greiðslumark hvers kúabús, en lægra verð var greitt fyrir umframmjólk sem var meira en 2% umfram greiðslumark kúabús. Gildandi verð vegna umframmjólkur hjá Auðhumlu frá 1.3.2012 til 30.6.2016, eru birtar í töflu 12.

Tafla 12. Verð Auðhumlu svf fyrir umframmjólk frá 1. mars 2012:

Verð gildir frá	Innan 2% marksins	Umfram 2%
1. mars 2012	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júní 2012	37,50 kr/ltr	32,50 kr/ltr
1. september 2012	38,00 kr/ltr	33,00 kr/ltr
1. apríl 2013	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júlí 2013	47,00 kr/ltr	42,00 kr/ltr
30. september 2013	82,92 kr/ltr	82,92 kr/ltr
1. ágúst 2015	84,39 kr/ltr	84,39 kr/ltr

Samkvæmt samþykkt stjórnar Auðhumlu 1. apríl 2016 var tekið upp nýtt verðlagningarkerfi fyrir umframmjólk frá og með 1. júlí 2016. Með nýju kerfi er reiknað fullt verð á umframmjólk miðað við efnainnihald og gæðaviðmið, en síðan er innheimt innvigtunargjald af hverjum lítra umframmjólkur eftir því sem stjórn telur nauðsynlegt vegna markaðsaðstæðna. Innvigtunargjald á umframmjólk samkvæmt ákvörðunum stjórnar Auðhumlu frá því að nýja kerfið var tekið upp er sýnt í töflu 13.

Tafla 13. Innvigtunargjald Auðhumlu á umframmjólk frá 1. júlí 2016:

Innvigtunargjald gildir frá	Innvigtunargjald
1. júlí 2016	20,00 kr/ltr
1. janúar 2017	35,00 kr/ltr
1. febrúar 2017	20,00 kr/ltr
1. desember 2017	40,00 kr/ltr
1. apríl 2018	52,00 kr/ltr
1. september 2018	57,00 kr/ltr
1. október 2018	60,00 kr/ltr

Á fundi stjórnar Auðhumlu 25. janúar 2019 var ákveðið að frá 1. mars 2019 verði grunnverð fyrir umframmjólk 29,00 krónur á hvern lítra og að grunnverð fyrir umframmjólk frá hverjum framleiðenda taki síðan breytingum í samræmi við almennar reikniaðferðir vegna efnainnihalds, mögulegra verðfellinga og

gæðaálags. Verð fyrir umfram mjólk sem samþykkt hafa verið á fundum stjórnar Auðhumlu frá janúar 2019 og gildistími verðákvarðana koma fram í töflu 14 hér á eftir:

Tafla 14. Verð Auðhumlu fyrir umfram mjólk frá 1. mars 2019:

Verð á umfram mjólk gildir frá	Verð, kr/ltr
1. mars 2019	29,00
1. ágúst 2020	20,00
1. apríl 2021	25,00
1. febrúar 2022	31,00
8. apríl 2022	70,00
1. maí 2022	80,00
1. ágúst 2022	100,00
1. janúar 2023	90,00
1. janúar 2024	85,00

Á stjórnarfundi 26. febrúar 2025 ákvað stjórn Auðhumlu svf. að mjólk umfram heildar greiðslumark árið 2025 verði áfram óbreytt eða 85 kr á hvern innlagðan lítra. Einnig var samþykkt að verðið skuli gilda þangað til annað verður ákveðið, en muni ekki lækka á verðlagsárinu 2025. Loks að taka skuli tillit til efnainnihalds mjólkurinnar líkt og hefðbundið er og út frá þessu verði skal jafnframt reikna gæðaálag og verðfellingar.

GREIÐSLUR RÍKISSJÓÐS

Í samningi um starfsskilyrði nautgriparæktarinnar er tiltekið hve háar fjárhæðir skuli greiða til stuðnings nautgriparæktar á hverju ári. Heildarfjárhæðir sem ríkið greiðir eru fastar upphæðir á hverju ári samnings-tímans óháð heildargreiðslumarki. Af því leiðir að hækki greiðslumark, þá lækka greiðslur á hvern lítra þegar stuðningurinn dreifist á fleiri lítra. Stuðningur ríkisins er greiddur samkvæmt samningi um starfsskilyrði nautgriparæktar frá 19. febrúar 2016, með síðari breytingum.

VIÐMIÐUNARMJÓLK

Efnainnihald viðmiðunarmjólkur er meðalefnainnihald í mjólk á landinu síðustu þrjú verðlagsár. Ný viðmiðunarmjólk reiknast í upphafi hvers verðlagsárs og gildir fyrir það ár. Efnainnihald viðmiðunarmjólkur árið 2024 var 4,23% fita og 3,39% prótein. Fyrir árið 2025 er efnainnihald viðmiðunarmjólkur 4,23% fita og 3,38% prótein.

ÞRÓUN Á GREIÐSLUM TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Í töflu 15 er sýnt reiknað afurðastöðvaverð til framleiðenda 1. september frá 1993 til 2024 miðað við 4,2% fitu og 3,4% prótein. Það er allt frá því að beingreiðslur til bænda voru teknar upp sem stuðningur við mjólkurframleiðslu á Íslandi í stað beinna niðurgreiðslna á mjólkurafurðum á heildsölustigi. Mikilvægt er að benda á að verð sem sýnd eru í töflu 15 eru ekki verð sem eru greidd til framleiðenda á hverju ári; þetta er viðmiðunarverð sem sett er upp miðað við fasta dagsetningu og fast efnainnihald til að sýna hvernig greiðslur til mjólkurframleiðenda þróast ár frá ári miðað við ákveðnar fastar forsendur.

Í töflu 15 er einnig sýnt hvernig ríkisstuðningur til nautgriparæktarinnar hefur þróast, reiknað í krónum á hvern lítra mjólkur samkvæmt heildargreiðslumarki hvers árs. Rétt er að benda á að hluti stuðnings til nautgriparæktarinnar fer ekki til mjólkurframleiðslu, einkum frá árinu 2017, raunverulegur stuðningur til mjólkurframleiðslu er því enn lægri en sýnt er í töflu 15.

Tafla 15. Viðmiðun fyrir verð til framleiðenda á lítra af mjólk með 4,2% fitu og 3,4% próteini pr. 1. sept. ár hvert 1993 – 2024.

Ár	Afurðastöðvaverð	Beingreiðsla á lítra*	Tekjur bónda á lítra	Hlutfall beingreiðslna af tekjum
1993	28,30	24,77	53,07	47%
1994	28,22	24,77	52,99	47%
1995	28,26	24,62	52,88	47%
1996	29,89	25,79	55,68	46%
1997	32,02	27,44	59,46	46%
1998	33,68	28,86	62,54	46%
1999	35,29	30,09	65,38	46%
2000	37,35	31,89	69,24	46%
2001	39,10	33,48	72,58	46%
2002	41,61	35,81	77,42	46%
2003	42,97	37,14	80,11	46%
2004	44,00	42,36	86,36	49%
2005	45,52	43,37	88,89	49%
2006	46,76	43,93	90,69	48%
2007	49,79	42,60	92,39	46%
2008	65,37	45,89	111,26	41%
2009	72,59	46,53	119,12	39%
2010	72,59	48,59	121,18	40%
2011	79,20	50,09	129,29	39%
2012	82,32	53,29	135,61	39%
2013	84,87	54,10	138,97	39%
2014	84,60	51,72	136,32	38%
2015	86,70	46,79	133,49	35%
2016	88,62	48,94	137,56	36%
2017	89,46	45,94	135,40	34%
2018	92,62	45,92	138,54	33%
2019	93,85	46,85	140,70	33%
2020	99,01	48,73	147,74	33%
2021	101,80	49,33	151,13	33%
2022	117,02	48,67	165,69	29%
2023	132,41	56,09	188,50	30%
2024	133,02	58,97	191,99	31%

*Allur ríkisstuðningur til Nautgriparæktarinnar deilt á lítra greislumarks á verðlagi viðkomandi árs.

Við upphaf beingreiðslna var afurðastöðvarverð á lítra 28,3 krónur og beingreiðsla á hvern lítra 24,77 krónur. Hlutfall afurðastöðva í greiðslum til bænda var þá um 53% af þeim greiðslum sem kúabændum voru greiddar fyrir hvern framleiddan lítra.

Séu tölur í töflu 15 skoðaðar sést að beingreiðslur hafa frá árinu 1993 lækkað úr því að vera 47% af tekjum á hvern lítra í 31% af tekjum á hvern lítra 2024. Sett í alþjóðlegan samanburð þá var stuðningur við mjólkurframleiðslu í Bandaríkjunum Norður Ameríku metinn 45% af framleiðslukostnaði mjólkur árið 2016 (Heimild: Congress thumbs its nose at WTO and The Doha Round – U.S. Federal and state subsidies to agriculture).

Séu greiðslur ríkissjóðs til stuðnings nautgripæræktarinnar á tímabilinu 2004-2024, reiknaðar á verðlag 2024, með vísitölu neysluverðs 31. desember hvert ár, kemur í ljós að á tímabilinu hefur ríkisstuðningur til nautgripæræktar lækkað að raungildi um 2.924.000.000 krónur á ári, eða 25%.

Frá 2004 til 2024 hefur eftirspurn eftir mjólkurvörum aukist um 52,7%, mælt á fitugrunni, og íslenskir kúabændur hafa svarað kalli markaðarins með því að auka framleiðslu mjólkur. Þrátt fyrir aukna framleiðslu var heildarstuðningur ríkisins lækkaður að raungildi. Lækkun stuðnings á hvern lítra greiðslumarks (og framleiddrar mjólkur) er þess vegna mun meiri en lækkun á heildar ríkisstuðningi. Að raungildi nemur lækkun stuðnings á hvern lítra innan greiðslumarks á tímabilinu 2004-2024 samtals um 54 krónum á hvern lítra, eða um 48% - það er helmingi lækkun frá stuðningi ársins 2004.

Ef ríkisstuðningur hefði fylgt verðlagsþróun og framleiðsluaukningu frá 2004 til 2024 hefði stuðningur við mjólkurframleiðslu árið 2024 verið um 17,1 milljarðar. Vegna lækkandi stuðnings frá 2004 var ríkisstuðningur þess í stað um 8,9 milljarðar króna. Ef leiðréttu ætti fyrir skerðingar liðinna ára þyrfti ríkisstuðningur að hækka um 91% - eða tæplega tvöfaldast.